

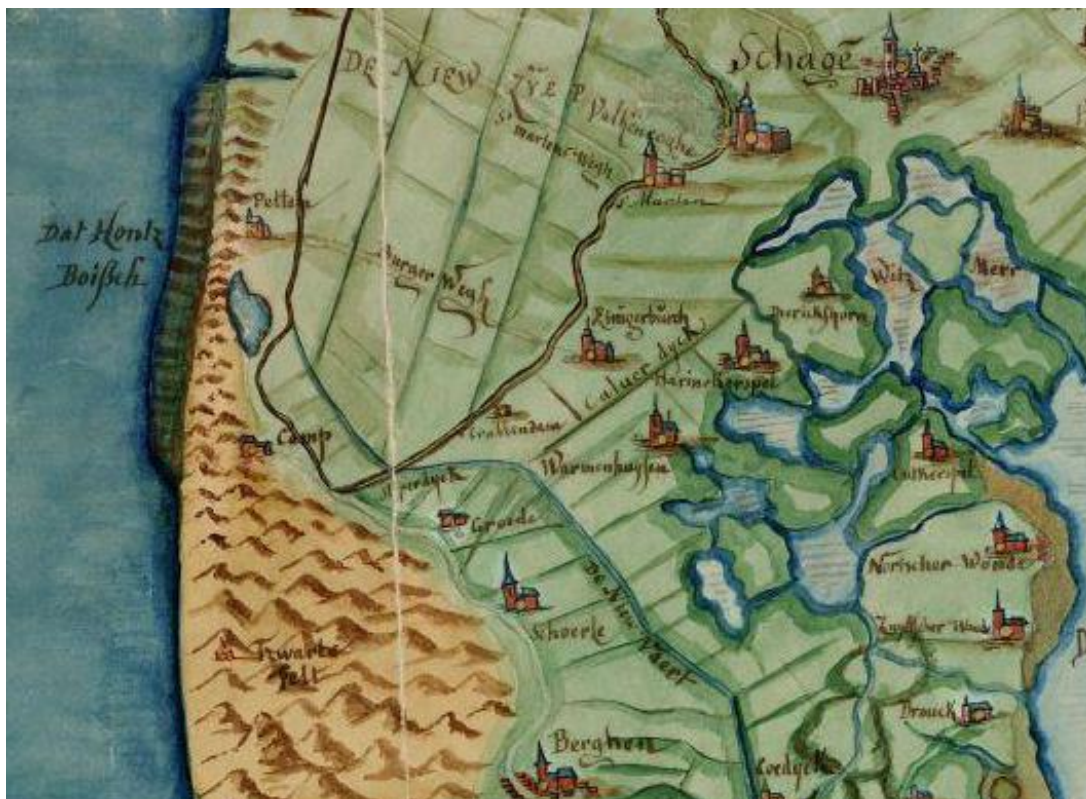
Archeologisch en Cultuurhistorisch bureau

info@archeocultura.nl

Schagen, 06-40396664

Tuitjehorn, Kalverdijk

Archeologische begeleiding van de werkzaamheden op een perceel gelegen aan de Kalverdijk 91 te Tuitjehorn

Opdrachtgever: Familie J.C.Baas

Bevoegd gezag: Gemeente Schagen (Mw. L.Bakker-Rinkel)

Uitvoerder: Archeocultura (F.Diederik)

Archeocultura rapport nummer 119

Schagen, juli 2015

Afb schutblad: detail van de kaart van Christiaan Sgrooten, met centraal gelegen het dorp 'Haringkerspel'.

Verslag van proefsleuf Kalverdijk 91 te Kalverdijk, gemeente Schagen.

Op basis van het bureauonderzoek door Archeocultura¹, waarin werd geadviseerd voorafgaand aan de werkzaamheden, eerst een proefsleuf te laten graven, heeft de gemeente Schagen een 'second opinion' gevraagd aan Archeologie West-Friesland. Op basis van aannames is vervolgens geadviseerd de vindplaats te de-selecteren, maar wel 'de ontgraving van de bouwput op vindplaats door een (amateur) archeoloog te laten monitoren'.

Archeocultura is gevraagd offertes uit te brengen voor de begeleiding van de graafwerkzaamheden indien er niets zou worden aangetroffen en als er wel sporen en/of archeologica zouden worden gevonden.

In het overleg met de eigenaar, dhr. Baas, werd gezegd dat er geen bouwput zou worden gegraven, maar dat er eerst zou worden geheid. Een sleuf aanleggen zou echter geen probleem opleveren en dhr. Baas zou voor een graafmachine zorgen. Omdat dit voorstel het dichtst in de buurt kwam van het advies uit het bureauonderzoek werd hiermee ingestemd. Het onderzoek stond onder leiding van Frans Diederik die in het veld werd geassisteerd door Joost Lubbers.

Op 9 juli zou de sleuf (of sleuven) worden aangelegd. Dhr. Baas was zelf aanwezig en vertelde dat hij de sleuf zou graven; hij had pas een mini-graver aangeschaft. Helaas bleek dit machientje veel te licht om vlakken te kunnen aanleggen in de harde klei, zodat uiteindelijk aan het eind van de ochtend een smalle sleuf vanaf de weg tot aan het betonnen erf was gegraven. De totale lengte bedroeg krap 19 meter. De oostwand van de sleuf werd opgeschaafd, getekend en gefotografeerd. Verder onderzoek op deze wijze leek niet zinvol en zou ook veel te veel tijd in beslag nemen.

Door de sloopwerkzaamheden eerder in 2015, waarbij een betonnen (gier)kelder machinaal werd verwijderd, bleek een groot deel van het profiel verstoord. Ook waren vele decimeters van het oorspronkelijke loopvlak niet meer aanwezig. Buiten de verstoring was het diepere grondprofiel gelukkig aanwezig en konden goede waarnemingen worden gedaan.

Resultaten

Aan de wegzijde werd gehoopt de ophoging te zien van de oude Kalverdijk die in de twaalfde, of waarschijnlijker, dertiende eeuw is aangelegd². Sporen van antropogene ophogingen werden niet gevonden, maar wel een dikke laag sterk zavelige klei met zandlensjes óp een laag restveen. Dit pakket kon worden geïnterpreteerd als een vrij snel afgezet pakket overstromingsklei. Indien op dit natuurlijke pakket antropogene lagen aanwezig zijn geweest, waren die in het (verstoorde) profiel niet langer aanwezig.

Voorbij de metersdiepe verstoring door de sloop van de gierkelder, tekende zich de bedding van een voormalig water af die snel de diepte in dook. Deze bedding was opgevuld door afwisselend antropogene en natuurlijk afgezette lagen. In de boven vulling van dit pakket bleek een groot aantal horizontale opgebrachte laagjes klei en zand aanwezig te zijn die onmiddellijk werden herkend als huisvloeren. Uit deze huisvloeren konden botten en scherven worden verzameld die aangaven dat de oudste lagen uit de dertiende eeuw stamden, terwijl uit het hoogstgelegen niveau materiaal van rond 1400 kon worden geborgen. Ondanks de moeilijke onderzoek omstandigheden, is zeker dat geen palen of delen van huiswanden aanwezig waren. Aan het eind van de put, tegen de betonplaat van het erf aan, leek dit gehele pakket huisvloeren vrij scherp naar beneden te gaan, wat een aanwijzing kan zijn voor de aanwezigheid van een sloot achter de behuizing. Deze sloot valt ook buiten het bouwplan.

¹ Diederik 2015

² Diederik 2015

De Bodemopbouw

Aan de wegzijde was de bodemopbouw redelijk intact:

Het gehele profiel had een oorspronkelijke hoogte van 1m40, maar een deel van het maaiveld was weggegraven.

Van onder naar boven was de opbouw:

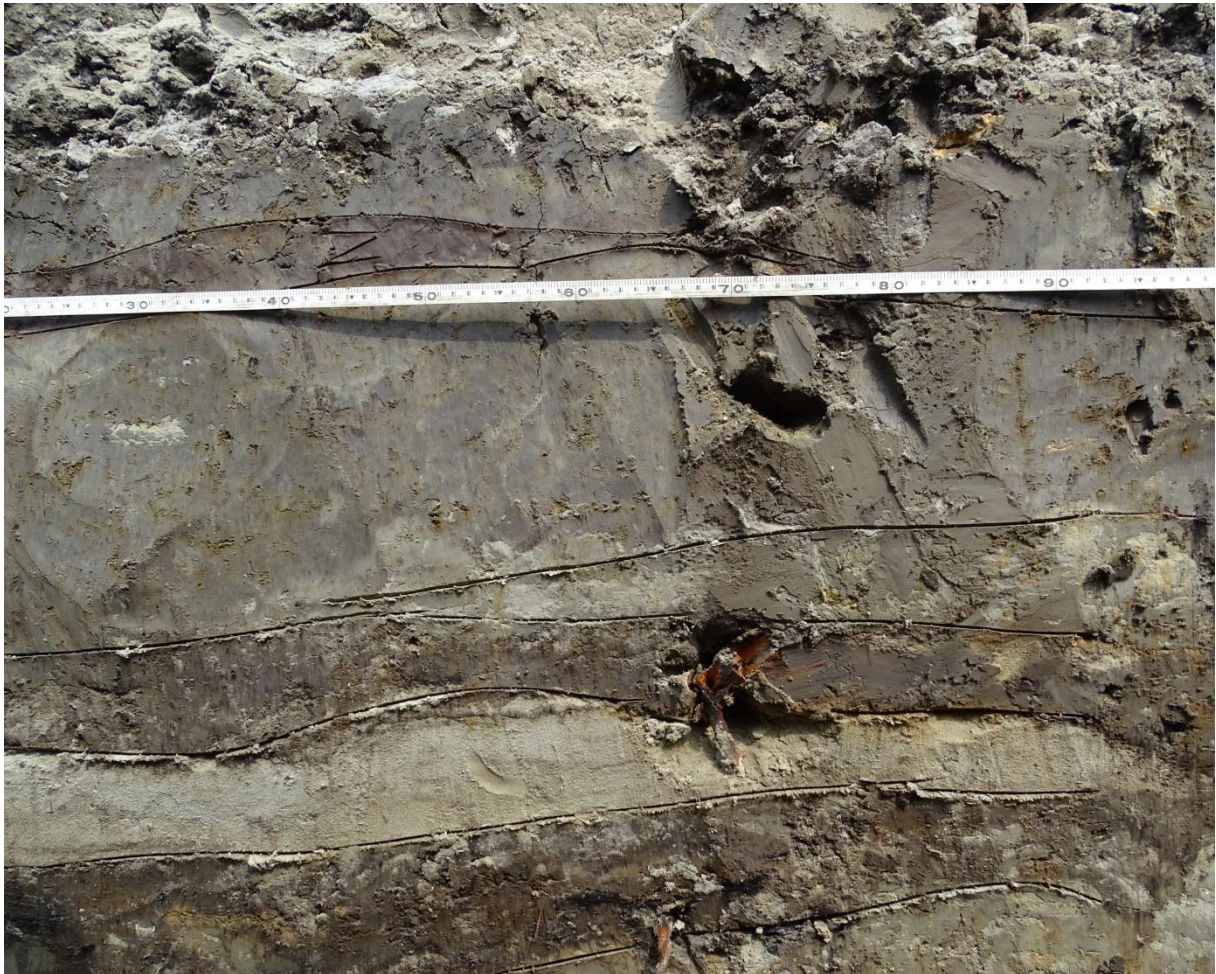
- 1 vette grijze kwelderafzettingen die aan de top doorworteld waren
- 2 venige donkerbruin tot zwarte kleiige grond die bestaat uit veraard veen
- 3 een dunne laag donkergrijze sterk humeuze vette klei die wordt gezien als kwelderafzetting uit de post Romeinse periode; de bovenzijde van dit laagje was duidelijk een vegetatiehorizont
- 4 een laag met vette grijsgroene klei die waarschijnlijk een laatmiddeleeuwse kwelderafzetting is.
- 5 Een sterk zavelig pakket grijze klei met zandige lensjes die als overstroming laag wordt geïnterpreteerd
- 6 Een dik pakket tamelijk vette klei met enkele vegetatiehorizonten; te interpreteren als kwelderafzetting
- 7 Een bandje zand, waarschijnlijk gedurende een enkele hevige overstroming afgezet
- 8 Een laag groengrijze (fosfaten) kwelderklei
- 9 Antropogene of doorgewerkte grond

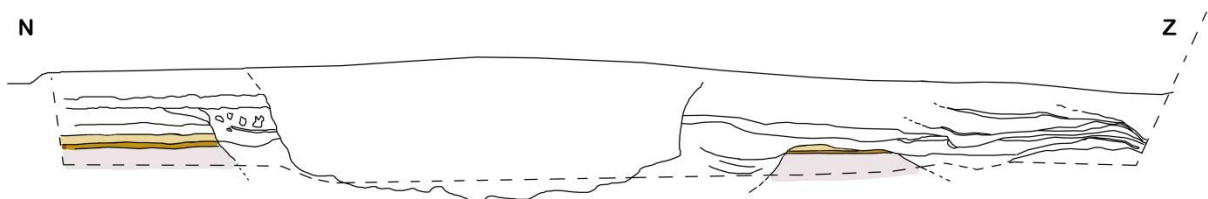
Afb. 1 Bodemopbouw geheel in het noorden van de sleuf bij de weg.

Huisvloeren

De bodemopbouw bij de huisvloeren is geheel antropogeen, zodat wordt volstaan met het afbeelden van de profieltekening en een foto met de aangegeven vloerniveau 's

Afb. 2 Onderscheiden vloerniveau 's met, net door het lint, het jongste waargenomen niveau uit de vijftiende eeuw.

Afb. 3 Het achttien meter lange profiel met de enorme verstoring en in kleur een deel van de natuurlijke opbouw (zie tekst)

De Vondsten

De vondsten bestonden uit enkele scherven aardewerk, botten van huisdieren, enkele (metaal?)slakken, een fragment orangerode baksteen en een stukje natuursteen. Geheel in het onderste niveau op 18 meter, werd een begraving van een lam? Voor een deel geborgen. Tussen de botjes in bevond zich een kogelpot scherf met etensresten aan de binnenzijde.

Alle verdere vondsten zijn gedaan bij het schaven van het profiel. Voor een overzicht kan worden verwezen naar de tabel aan het eind van het verslag.

Conclusie.

De beslissing om het terrein te de-selecteren en vrij te stellen van archeologisch onderzoek, bleek onterecht; er waren wel degelijk archeologisch interessante lagen aanwezig. Uit de onderzoek sleuf is gebleken dat de verhoging direct ten zuiden van de weg geen bewoning heeft gekend en moet worden geïnterpreteerd als een oorspronkelijke (brede) lage kade, waaráchter men behuizingen had opgericht.

De aanleg van deze kade moet worden gezien als antwoord van de bewoners op de grote doorbraken van de Schagerdam en het verloren gaan van vele honderden hectaren land tussen Harenkarspel en Schagen. De aanleg van de Kalverdijk gaat wellicht nog vooraf aan de aanleg van de tegenwoordige 'Ambachtsdijk' die het gebied van Dirkshorn naar het zuiden toe afsloot voor water uit de Schagerwaard.

De vondsten uit de huisvloeren wijzen op aanvang van de bewoning in de dertiende eeuw. Het veertiende/vijftiende-eeuwse vloerniveau dat op een halve meter onder het huidige maaiveld lag, maar wel binnen de voormalige boerderij, wijst zeer waarschijnlijk op een continue bewoning. Het is gefundeerd op een stevige ophoging van klei waarin enkele oudere (Karolingische) scherven zitten – duidelijk grond van elders aangevoerd. Ook de bovengrond is in later tijd nog weer aangevuld tot de huidige hoogte van

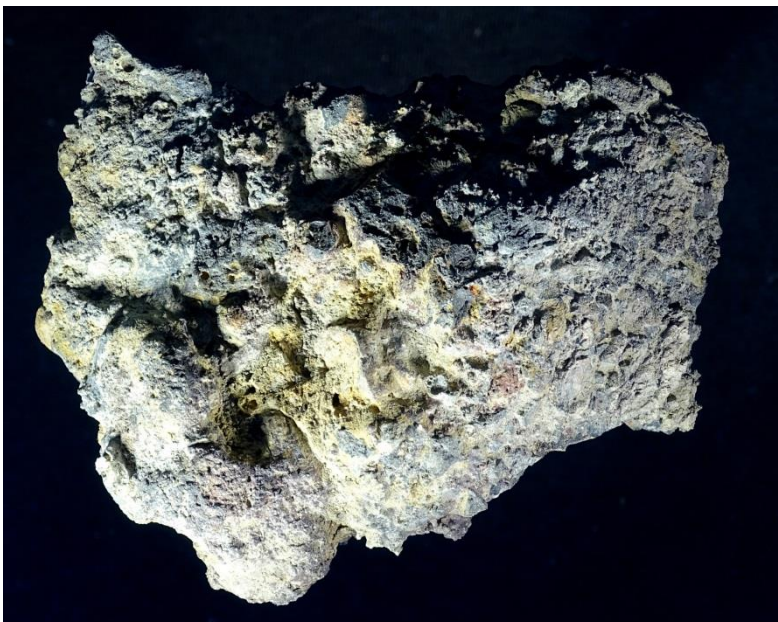
Het moge duidelijk zijn dat toekomstige bodemingrepen aan de Kalverdijk zeer nauwkeurig begeleid moeten worden, omdat een voor de streek uiterst belangrijk stuk informatie over de genese en bewoningsgeschiedenis van het gebied aanwezig kan zijn.

Naschrift

Slechts enkele dagen na het onderzoek werd begonnen met de bouwwerkzaamheden, waarbij een grote en diepe bouwput werd aangelegd..

Lijst van vondsten Kalverdijk 91			
vondstnummer	materiaalsoort	niveau	vrije tekst
1	randfr KP grijs	3	kogelpot steelpan
1	wandfr KP grijs	3	
2	wand KP grijs	0	
2	2 fr bot indet	2	
3	wand/hals fr KP grijs	3	zeer grote KP
3	wand KP beige	2	
3	2 slak	3	
4	2 wand Kp grijs	2	
5	fr baksteen	4	6 cm dik zacht
5	1 ijzerslak	4	139 gram
5	oortje grape rood	4	spaarzaam glazuur
5	2 fr KP grijs	4	
5	1 fr KP beige	4	afgerond
5	2 fr KP grof kwarts	4	
5	1 fr Karol import	4	roze baksel
5	1 fr bot indet	4	
6	tientallen bot lam	0	wsch complete begraafing
LV	2 fr KP grijs		
n=	83		

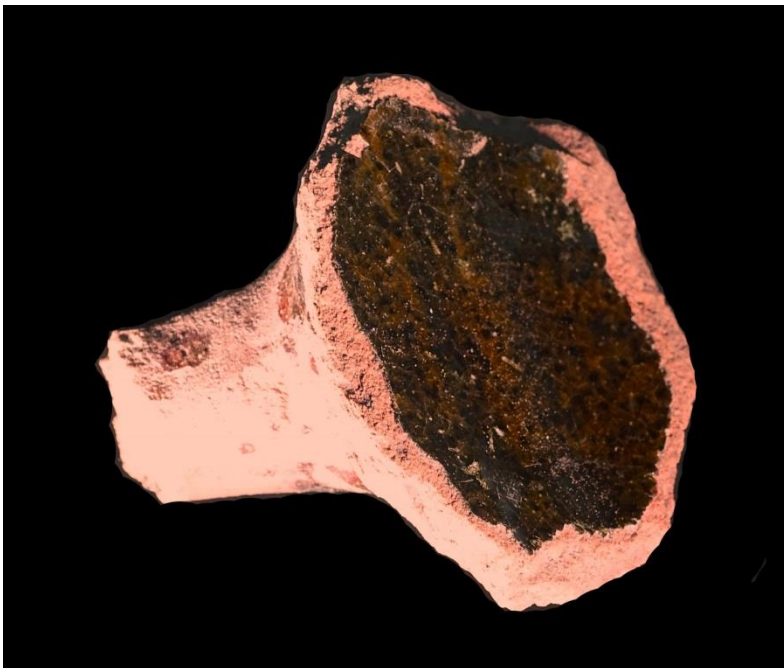
Afb. 4 Tabel van de gedane vondsten

Afb. 5 Het grote fragment ijzerslak uit het 15^e-eeuwse niveau

Afb. 6 fragment gevonden KP pan-met-steel en voorbeeld van een compleet exemplaar

Afb. 7 Fragmentje van de spaarzaam geglazuurde grape

Literatuur:

Beleidsnota Cultuurhistorie Gemeente Harenkarspel, vastgesteld in juli 2012.

Bestemmingsplan Bedrijventerreinen. Vastgesteld 6 nov 2012, Gemeente Harenkarspel.

Bestemmingsplan Landelijk Gebied Harenkarspel. Vastgesteld.

Blom, J.M. (ADC ArcheoProjecten) (2012-10-22)

Dorpsstraat 194 te Warmenhuizen (gemeente Harenkarspel) Een Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek.

Cock, J.K. de, 1965: Bijdrage tot de historische geografie van Kennemerland in de middeleeuwen op fysisch-geografische grondslag, Arnhem.

Diederik, F. 1989. Archeo-logica, de archeologie van het noorden van Noord-Holland in historisch en landschappelijk perspectief. Schoorl.

Diederik, F. 1991. De kerk in het midden. Westerheem 40, p. 260-265 (onderzoek naar de oude grenzen van Harenkarspel)

Diederik, F. 1991. De archeologie van de Zijpe. In: Zijper Historie Bladen, 9e jaargang, nr. 1, pag. 10 - 17.

Diederik, F., 2014: Wamenhuizen, Trambaan. Bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek naar de archeologische waarde van het bedrijventerrein 'Trambaan' te Warmenhuizen, Schagen Archeocultura rapport nr. 110

Diederik, F. 2015: Tuitjenhorn, Kalverdijk. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van een perceel gelegen aan de Kalverdijk 91 te Tuitjenhorn. Archeocultura rapport 117

Esser, E. (2005-01), Dierlijke resten uit de terp Hartendorp van Warmenhuizen.

Halverstad, R.N. (ADC ArcheoProjecten) (2013-01), Harenkarspel Warmenhuizen Dorpsstraat 194 Opgraving.

Rooij, J.A.G. van (2012-08-21), Harenkarspel Warmenhuizen Oudevaart-Zuid Booronderzoek.

Salomons, K.T. 2014. Een karterend proefsleuvenonderzoek

op het BEJO zaden terrein, Trambaan 2a te Warmenhuizen, gemeente Schagen. Hollandia rapport 492

Schermer, A. 1969a. Geestmerambacht II. Beschrijving van vondsten en waarnemingen tijdens de herverkavelingswerken gedaan in het zg. blok 1968 in hoofdzaak aangaande de eerste eeuwen van de jaartelling.

W.F.O.N. 36, p. 172 190.

Schermer, A. 1971. Geestmerambacht III. Verslag van vondsten en waarnemingen gedaan tijdens de herverkavelingswerken in het blok 1969 etc. etc. W.F.O.N. 38, p. 144 - 160.

Smit, B.I. (2002), Plangebied Stationsstraat te Warmenhuizen, gemeente Harenkarspel.

Soonius, C.M. (1999), Woningbouwlocaties Tuitjenhorn en Warmenhuizen, gemeente Harenkarspel.

Vaars, J.P.L. 2003. Archeologisch booronderzoek Kalverdijk 63, Tuitjenhorn. Hollandia reeks 15.

Verboom-Jansen, Msc M. (Archaeological Research & Consultancy) (2012-08-23), Een archeologisch bureau-onderzoek en verkennend inventariserend veldonderzoek door middel van boringen aan de Warmenhuizerweg te Warmenhuizen, gemeente Harenkarspel (NH).

Waldus, W.B. (2005), Warmenhuizen Hartendorp.

Woltering, P.J. 1975 t/m 1990. Archeologische kroniek van Noord-Holland over 1974 t/m 1989. Holland, regionaal-historisch tijdschrift, in de oktober nummers.